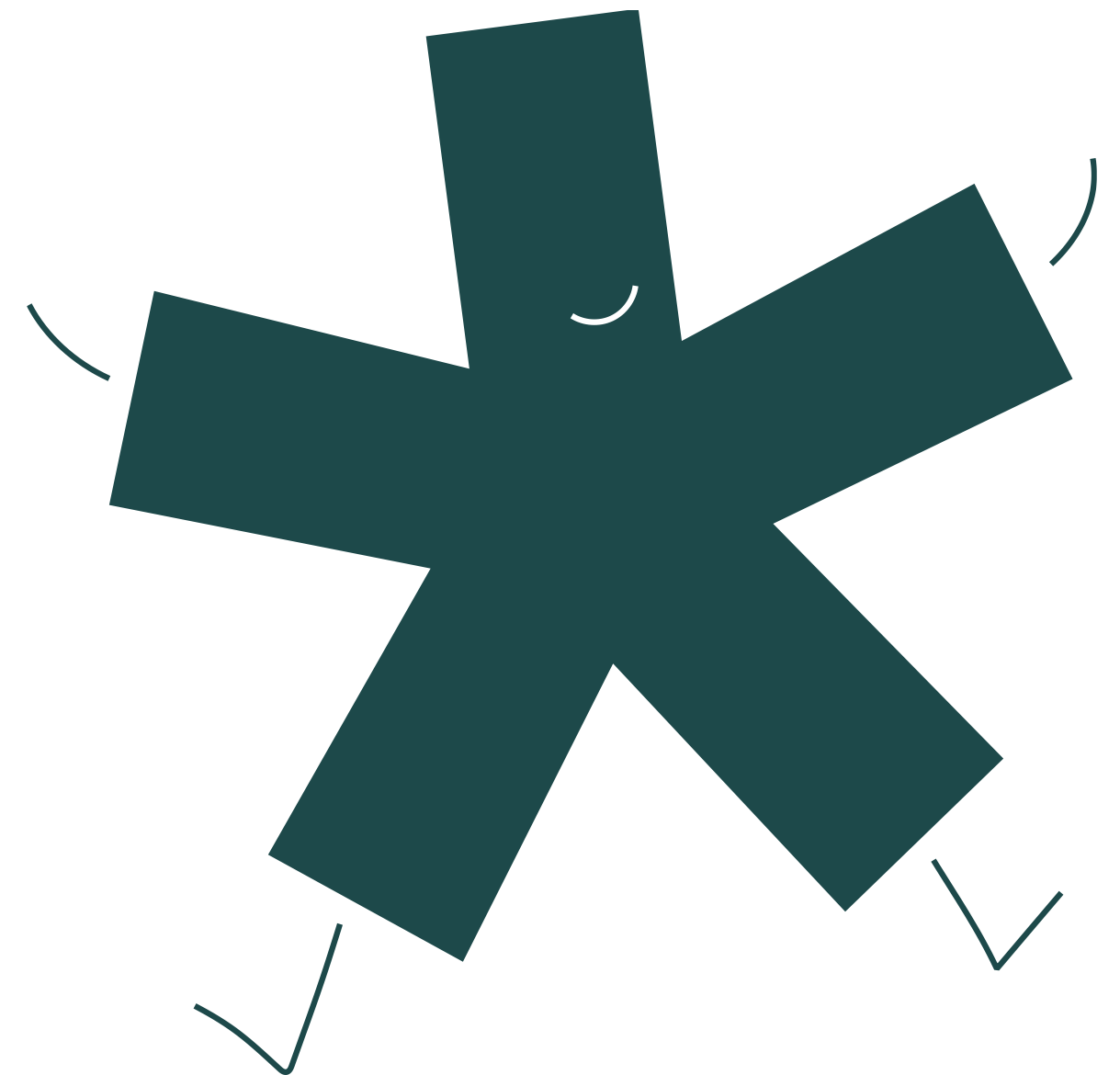
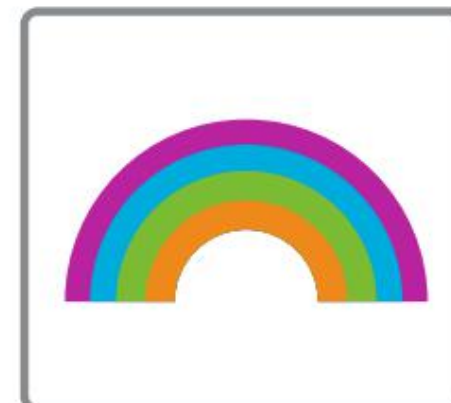

Sotsiaalsained: LAK ja kultuuritundlikkus

Hanna-Liis Kaarlõp, TLÜ

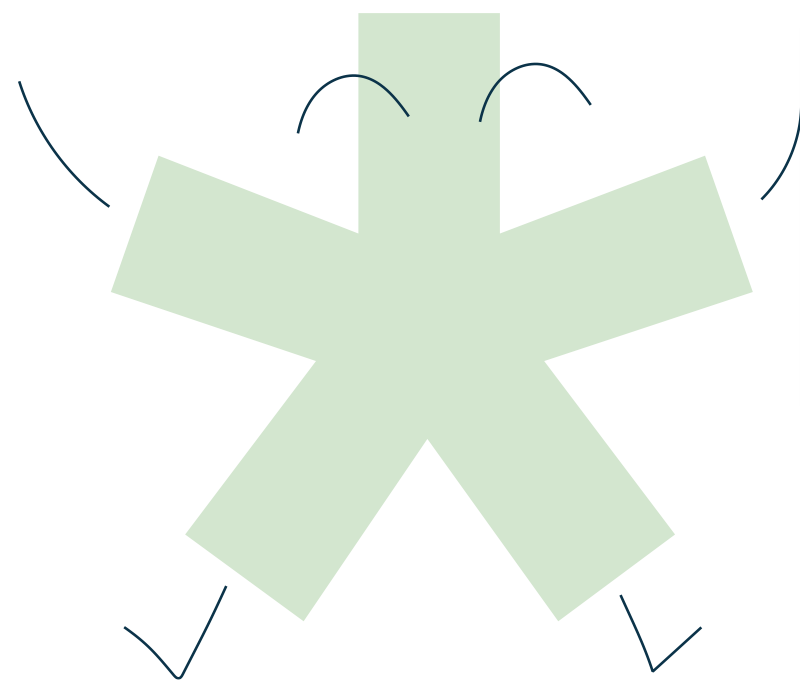
Tänane ilm

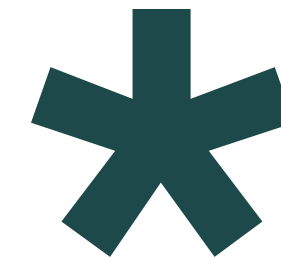
Muutunud sotsiaaalainete õppekava (2023)

Ühiskonnaõpetus: praktilised meetodid

Ajalugu: mitmeperspektiivsus, dekolonialism,
kultuuritundlikkus, tundlikud teemad, kriitiline ja
eetiline perspektiiv

Kultuuritundlikkus ja LAK-õpe sotsiaalainetes: rõhuasetused

Lõimitud aine- ja keeleõpe (LAK-õpe)

Fookus: Aine ja keele samaaegne arendamine, kognitiivsed ja suhtlusoskused

4C

Content- ainealased teadmised

Communication- suhtlusoskused

Cognition- mõtlemisoskused

Culture- kultuuriline ja ühiskondlik mõõde

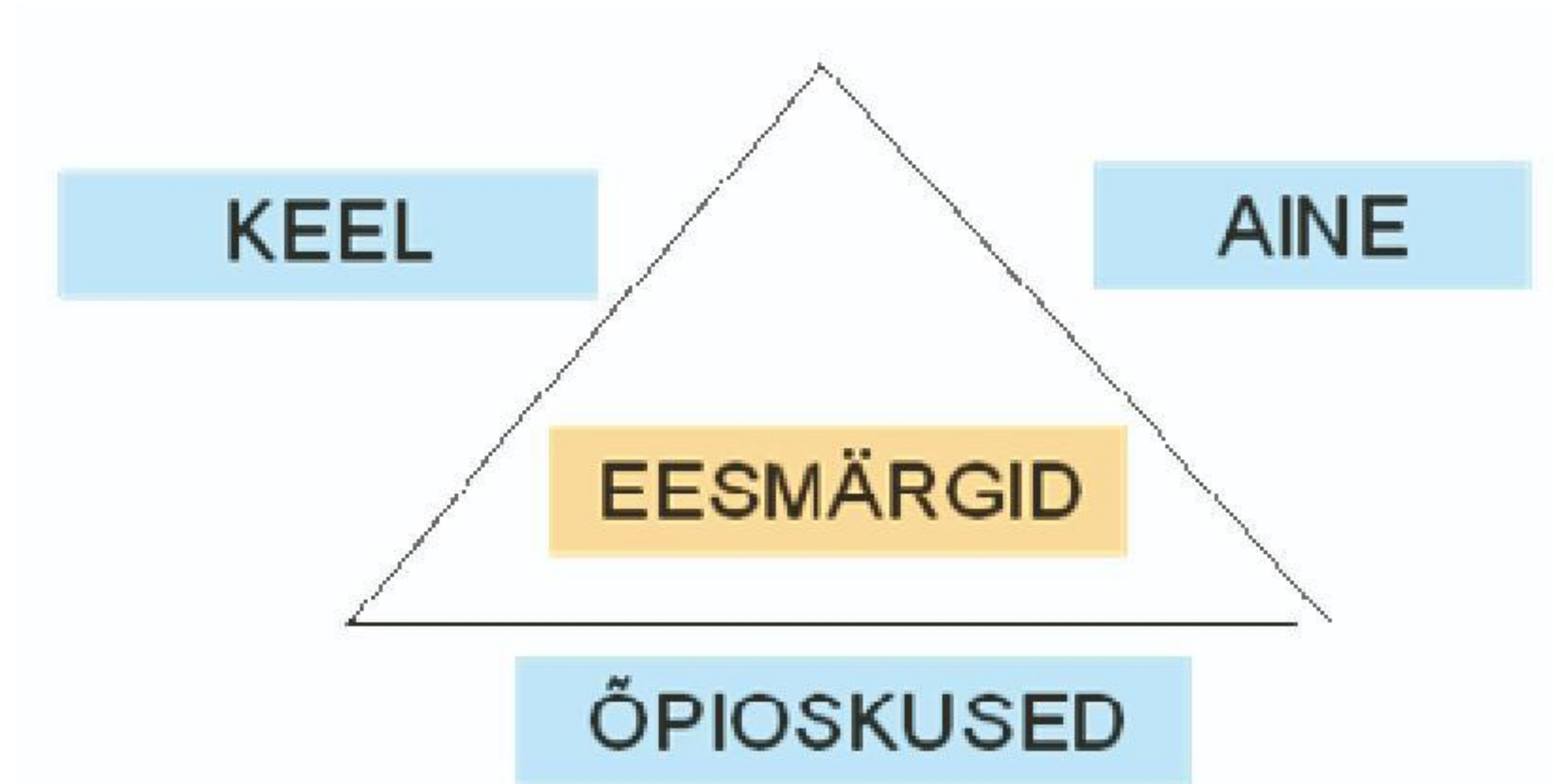
**Koos toetavad ja loovad
turvalise ja kaasava
õpikeskkonna**

Kultuuritundlik õpetus

Fookus: õpilaste identiteet ja taust, sotsiaalsel ja kultuurilisel kontekstil, identiteedil ja kogemusel

- 1) Kõik õppijad on võimelised saavutama **akadeemiliselt kõrgeid tulemusi** olenemata nende sotsiaal-kultuurilisest taustast;
- 2) Tähenduslikuks õppimiseks tuleb teadlikult toetada õppijate **kultuurikontekstist pärit teadmiste lõimimist** õppetöösse (sh minevikutraumad)
- 3) Oluline on toetada **kriitilist refleksiivset mõtlemisoskust**, mis lähtub ühiselt jagatud väärtustest (vabadus, õiglus, inimväärikus), et seeläbi luua sotsiaalselt õiglasemat maailma.

LAKK õppe põhimõtted (vt nt [käsiraamatut](#)), aga keelekümbeluspõhimõtetest üksi ei piisa

Kultuuritundlikkus ja kultuuriliselt relevante õpetamine (Ladson-Billings, 1995; Paris 2012)

Akadeemiline edukus

Õpetamisprotsessi eesmärk on toetada kõigi õpilaste potentsiaali maksimumi, pakkudes neile vahendeid ja strateegiaid, mis aitavad õpitulemuste saavutamisel ning enesekindluse kujundamisel.

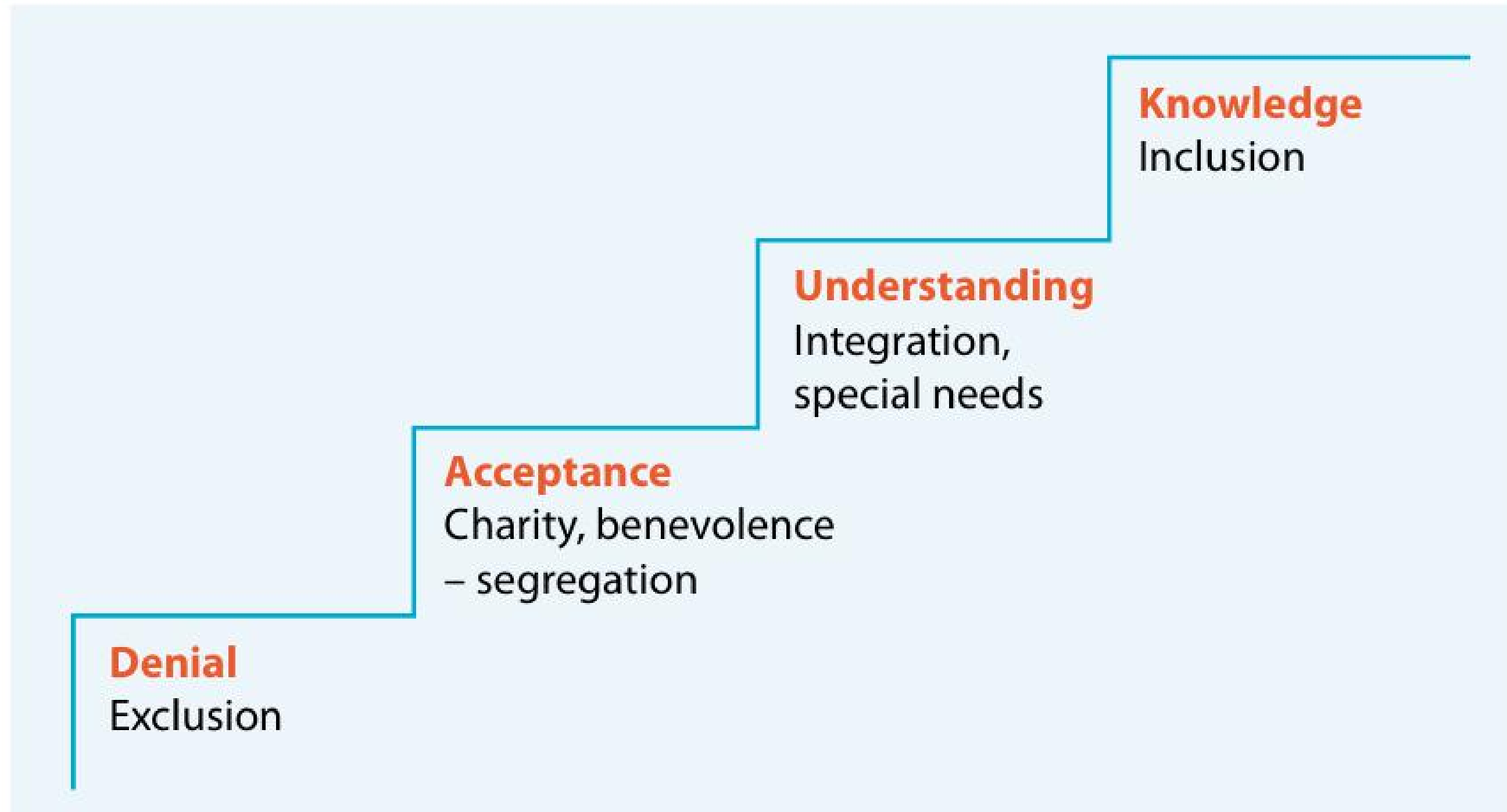
Kultuuriline pädevus

Õpetaja väärtustab õpilaste erinevat päritolu ja kultuurilisi kogemusi, integreerides need õppeprotsessi. Selline lähenemine tõstab motivatsiooni ning aitab õpilastel end koolikeskkonnas turvalisemalt ja väärtustatuna tunda.

Kriitiline teadvus

Õpilasi suunatakse analüüsima ühiskondlikke ja poliitilisi mehhanisme, mis mõjutavad nende arusaamu. Eesmärk on luua eeldused teadlikuks osalemiseks, varasemate teadmiste ümberhindamiseks ja vastutustundlikuks kodanikuks kujunemiseks.

Kaasamise neli sammu

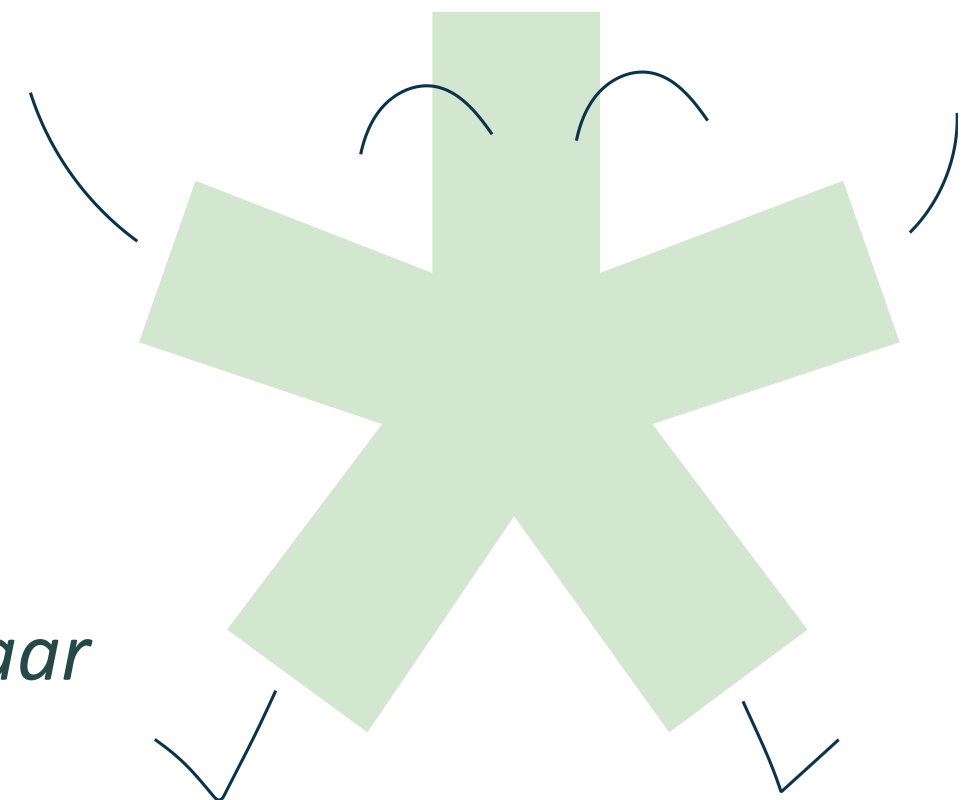
-
2. UNESCO, *Guidelines for Inclusion: Ensuring Access to Education for All* (2005), UNESCO, Paris, available at: <http://unesdoc.unesco.org/images/0014/001402/140224e.pdf>.

Identiteet ja kuuluvustunne: teadvustamine, tunnustamine ja austus, võrdsed võimalused

Kuidas ületada etnotsentrismi ajalooõpetuses? (Rüsen, 2007)

- a) Enese ja teiste võrdsetena mõistmine
- b) Teineteise vastastikune tunnustamine
- c) Negatiivsete ajalookogemuste lõimimine oma grupi juhtnarratiivi

v.t. täpsemalt Rüsen, J. (2007) Kuidas ületada etnotsentrismi:
lähenemisviisid ajaloolisele tunnustamiskultuurile 21. sajandil. *Vikerkaar*
(1)

Identiteet ja kuuluvustunne

Joonista A4 paberile üks kriipsujuku, Sina. Täienda skeemi erinevate Sind iseloomustavate märksõnade ja tegevustega. Märki skeemile ka enda jaoks olulised suhted teiste inimeste ja kogukondadega.

1. Vaata skeemi ja aruta paarilisega:

A) millistel hetkedel tunned kuuluvustunnet? Kelle või mille hulka kuulud? Milles see tunne väljendub?

B) Mida tähendab Sinu kultuur? Mis on Sinu kultuur?

C) Mida tähendab Sinu jaoks kodanikuks olemine?

2. Milliseid privileege ma oman ja milles minu privileegid väljenduvad?

A) Kuidas kujuneb Sinu enesetaju ja kuidas näevad Sind teised?

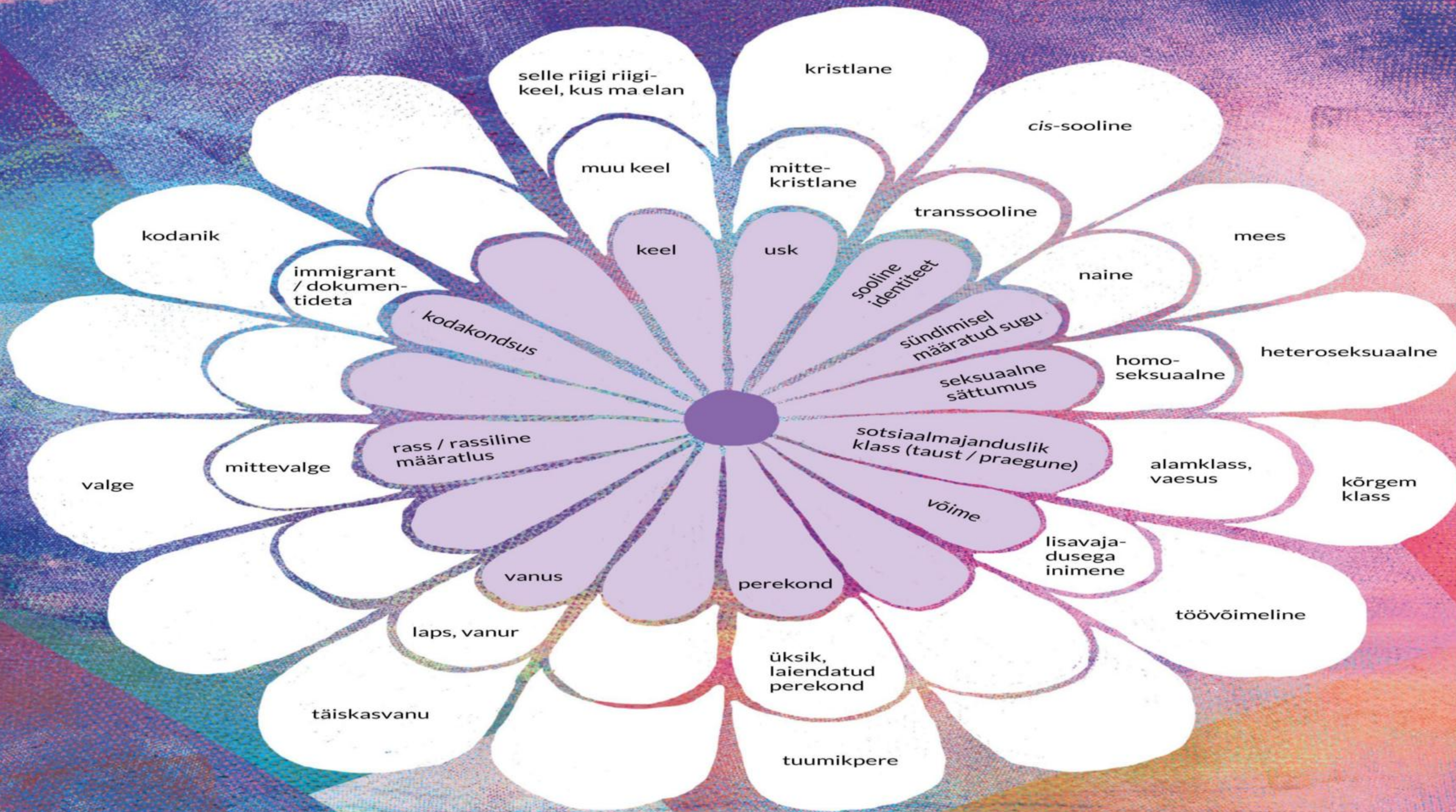
B) Millised identiteedid on Sinu jaoks valitud ja millised on Sulle omistatud?

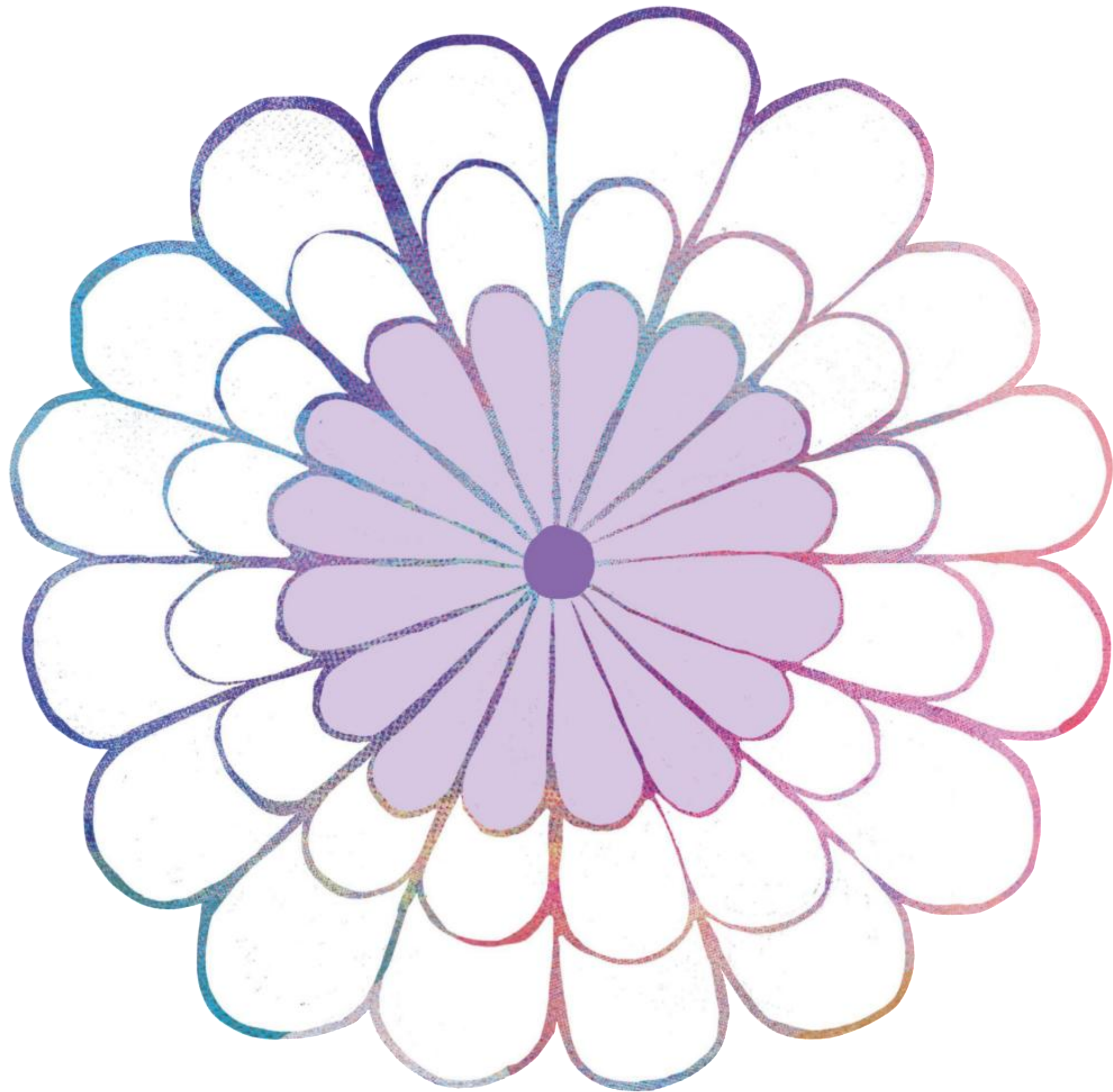
Ühe õpetaja märkamised klassiruumist

“Tulite selle 12. klassi Mart Laari ajalooõpikuga, olite eestlane...aga tegelikult olete täiesti normaalne inimene....”

12. klassi õpilane tagasisides õpetajale

Õpetaja roll ja tema identiteedi mõju

Refleksioon:

?

Õpetaja ja õpetamise vaates:

- On oluline luua klassiruum, kus kõik õpilased tunnevad turvatunnet ja lugupidamist.
- Õppijatele peab andma võimaluse oma identiteeti ise kujundada ja väljendada.
- Kultuuritundlik ja turvaline õppekeskkond aitab vähendada ebavõrdsust ning toetab õpilaste positiivset enesepilti ja agentsust.
- Kultuuripimedus!
- Intersektsionaalsus: <https://theavarnagroup.com/wp-content/uploads/2015/11/Intersectionality.pdf>

Kes ma olen? Õpilaste vaade

“See on raske küsimus, sest mu emakeel on vene keel, aga ma elan Eestis ja see on ka tähtis.” (V, T, 15 a)

*“Siamaani ei ole suutnud aru saada, kes ma olen.”
(V, T, 16 a)*

“Olen ukrainlane ja venelane. Nende vahel ei ole võimalik valida.” (M, P, 16 a)

HALDA

MUUDA

TUNNE ÄRA

Õpetaja roll

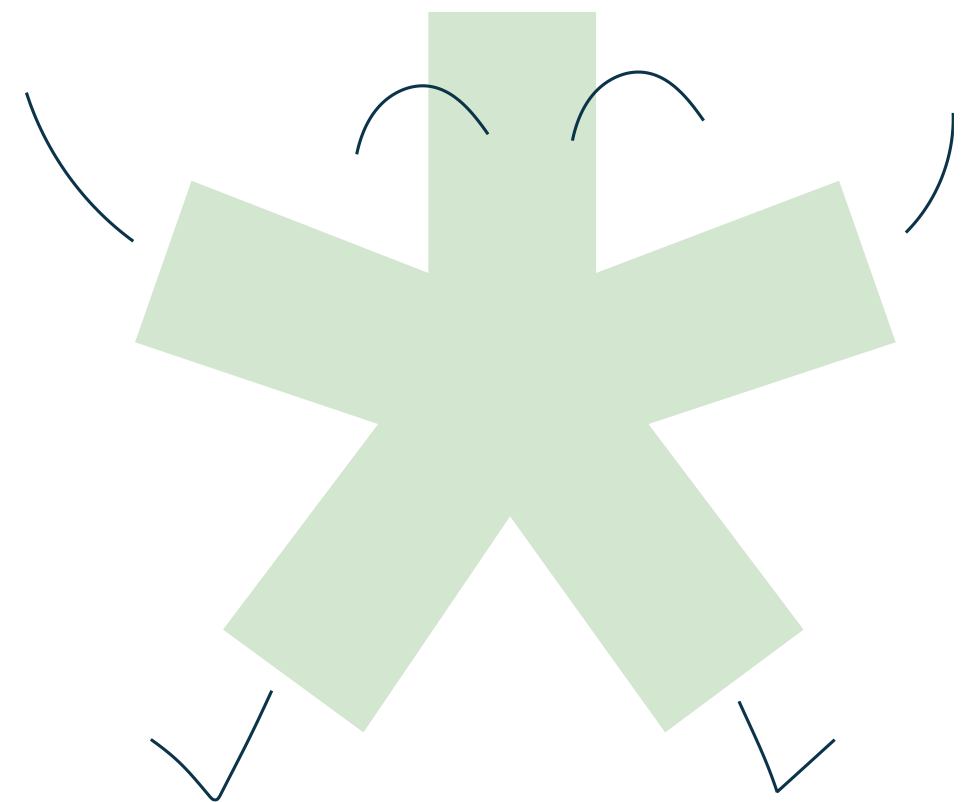
- **Kultuuripimedus:** märka **identiteedi paljususi** ka ühe õpilase sees (rahvus, poiss/tüdruk, religioon jne).
- **Õpilased on sageli mitme maailma vahel, kes ma siis olen?** Peavad saama ise oma identiteeti luua ja mõtestada, luua positiivne minapilt.
 - Integratsiooni monitooringu tulemused, eesti-vene ja poiste-tüdrukute erinevad tulemused (ICCS, PISA), **tulevikulootuse** puudumine
- Õpetaja kui turvalise keskkonna looja, **õpilaste võimetaja ja suunaja**, aga mitte lõpliku tõe kuulutaja.

Tundlikud teemad

Mitmeperspektiivne ajalooõpetus, ajalugu on tõlgendav teadus, sisse on võimalik tuua erinevaid vaatenurki. Kust läheb piir?

Kultuuritundlik õpetamine ja traumapedagoogika

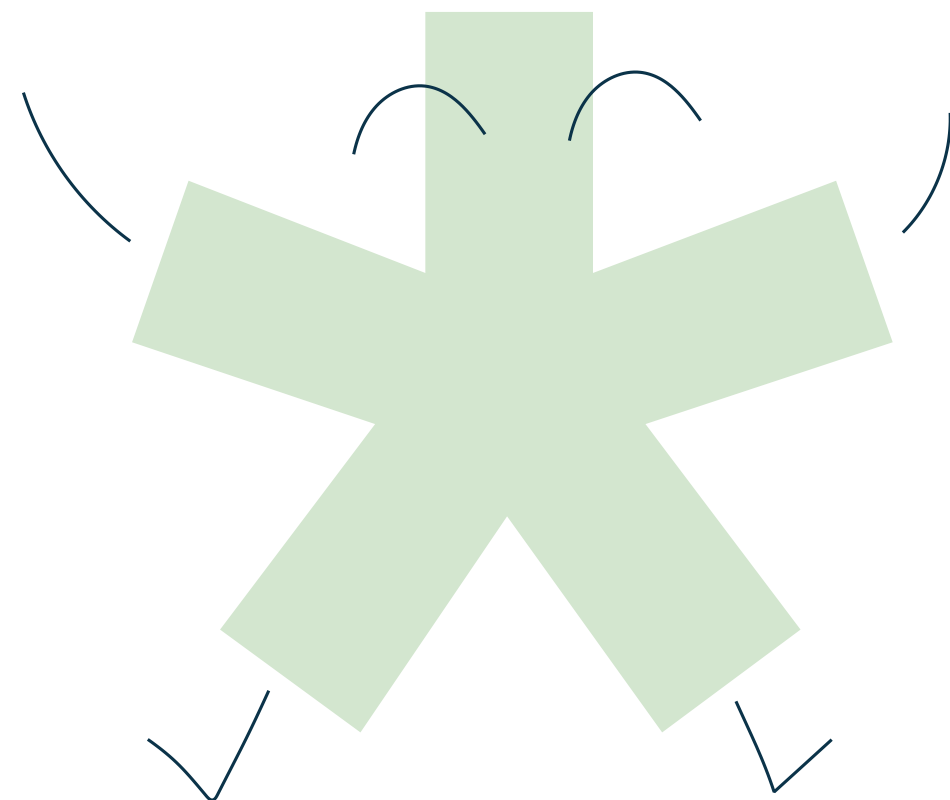
Refleksioon

- Millised teemad on sinu ja õpilaste jaoks tundlikud? Kuidas seda tead ja milles see tundlikkus väljendub?
- Kas tundlike teemasid tuleb õpetada või neist hoiduda?
- Mis on tundlike teemade õpetamise eesmärk?
 - Ajalooline tõde
 - Analüüsioskuse arendamine
 - Ajalooline uurimistöö versus kollektiivne mälu
 - Ajaloo kui teadusdistsiplinni iseloomu: erinevad vaatenurgad
 - Parem maailmamõistmine
 - Demokraatlikum maailm ja kodanikuks olemine

Miks? Õpilased

“Vastuolulisi ja tundlikke teemasid, näiteks seda, kuidas kehtestati Nõukogude võim, tuleks koolis õppida, sest Eesti ühiskonnas ei ole alati võimalik nendel teemadel kõneleda.” V, T, 15 a

“Tundlikkust saab vähendada, vaid sellest rääkides” E, T, 15. a

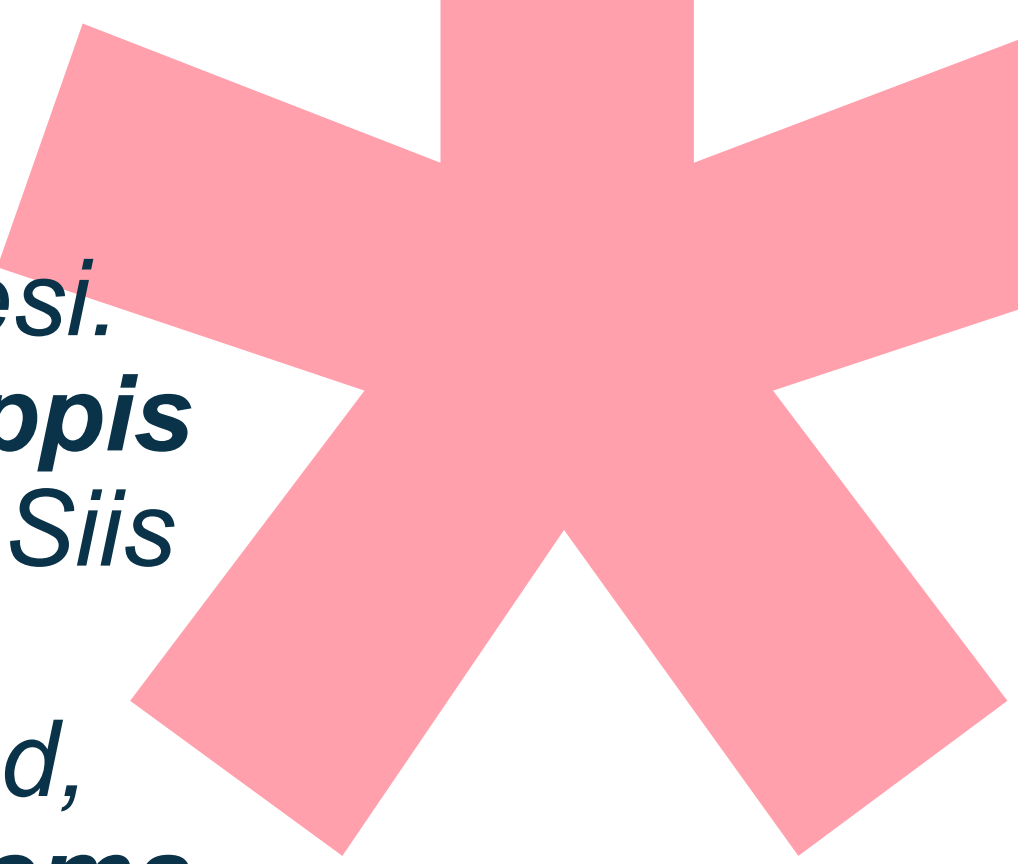
Eetilised dilemma: kuidas käituda?

Kuidas reageeriksid? Millistest põhimõtetest lähtud ja mida silmas pead?

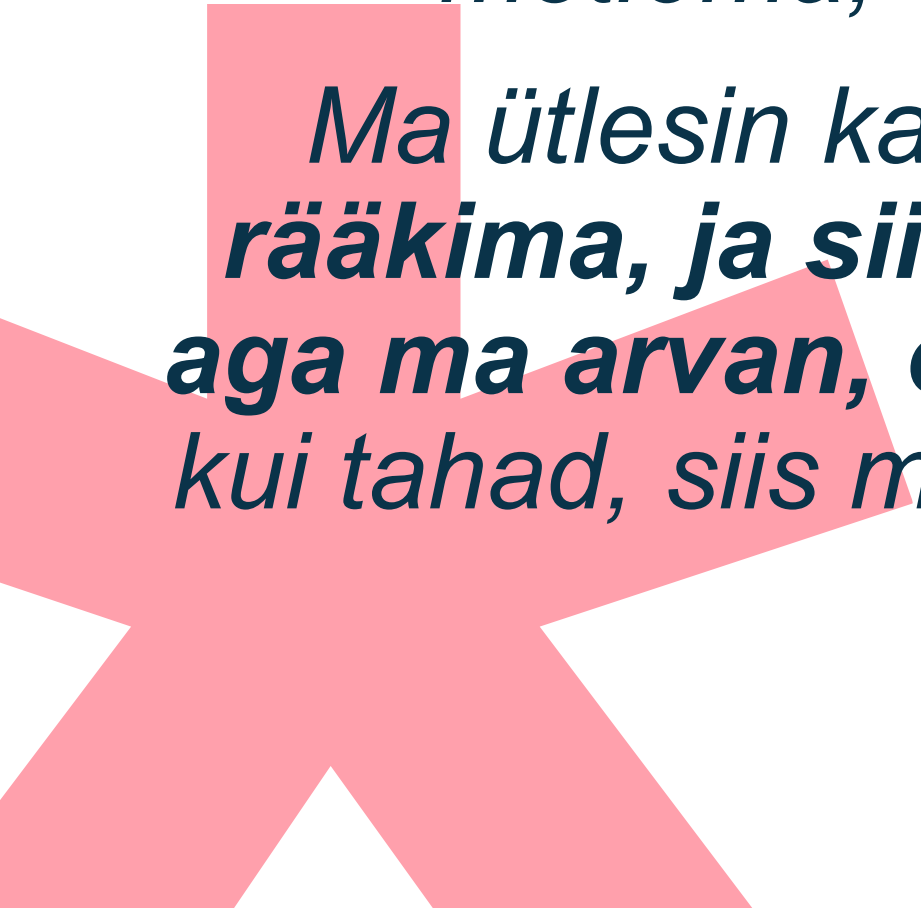
EETILISED DILEMMAD

Üheksandate ja kaheksandate klassidega on kõik hästi, aga seitsmendate klassidega ei ole, neile ei meeldi **eesti keeles rääkida ja neile ei meeldi, et ma räägin eesti keeles**. Nad ei saa ka aru, kuidas on võimalik, et **ma olen juba 26-aastane ja ei ole ikka veel vene keelt ära õppinud**.

Kaks nädalat tagasi joonistas üks poiss oma õpikusse Hitleri ja Stalini. Ma ütlesin talle, et ta ei tohi seda teha. Aga mõne aja pärast kirjutas ta sinna: **"Stalin on parim"**. Siis sain aru, et pean kogu klassiga rääkima. Kui ma klassiga rääkisin, selgus, et nad arvasid, et Stalin oli pigem, jah, hea. /---/ Nii et ma küsisin neilt, miks nad arvasid, et Stalin oli hea. Nad ütlesid, et nad olid temast lugenud. Ja et **nende viienda klassi ajalooõpetaja ütles, et Stalin oli parem mees kui Hitler**. /---/

*Ma näitasin neile **fakte**, et NSV Liidus suri palju inimesi. Nende seletus oli, et see oli sellepärast, et Hitler tappis kõik need inimesed ja seetõttu oli see arv nii suur. Siis näitasin erinevaid videosid ja palusin neil lugeda ajalooallikaid. Lõpuks, kui midagi muud üle ei jäänud, rääkisin neile oma kogemustest, kuidas minu vanaema küüditati ja kuidas ma kaotasin oma vanaisa Nõukogude okupatsiooni ajal. Siis nad rahunesid veidi ja hakkasid mõtlema, et noh, võib-olla Stalin ei olnudki nii hea.*

*Ma ütlesin ka klassijuhatajale, et **äkki peaks ta klassile rääkima**, ja siis ta ütles mulle, et noh, ma räägin sellest, aga ma arvan, et Stalin oli hea, sest me võitsime sõja, aga kui tahad, siis ma ütlen, et see oli halb, et **ta tappis vahepeal nii palju inimesi**.*

Eetilised dilemma: kuidas käituda?

Kuidas reageeriksid? Millistest põhimõtetest lähtud ja mida silmas pead?

Arutelu rühmas

Millele õpetamisel veel
mõelda?

TEADMISED+

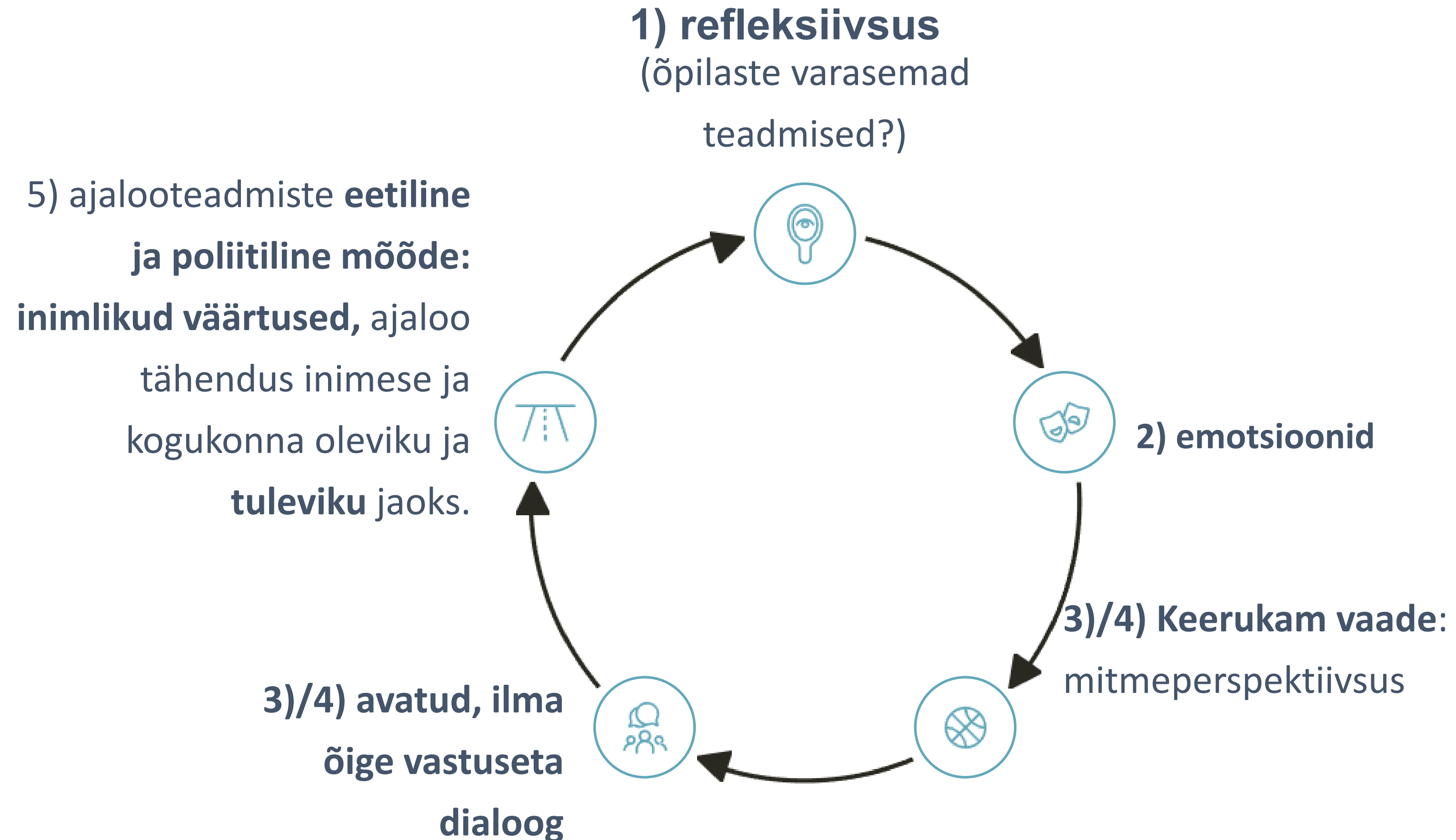
SUHTED -

teine lugu/narratiiv	põhjendused ja argumendid
emotsioonide ventileerimine	relativism

SUHTED +

TEADMISED -

Kuidas tundlike teemade õpetamist planeerida?

Oluline on ka klassikliima ja sealsed hoiakud

Ära anna kohe
hinnanguid

Palu selgitada

Jäta vastused
lahti

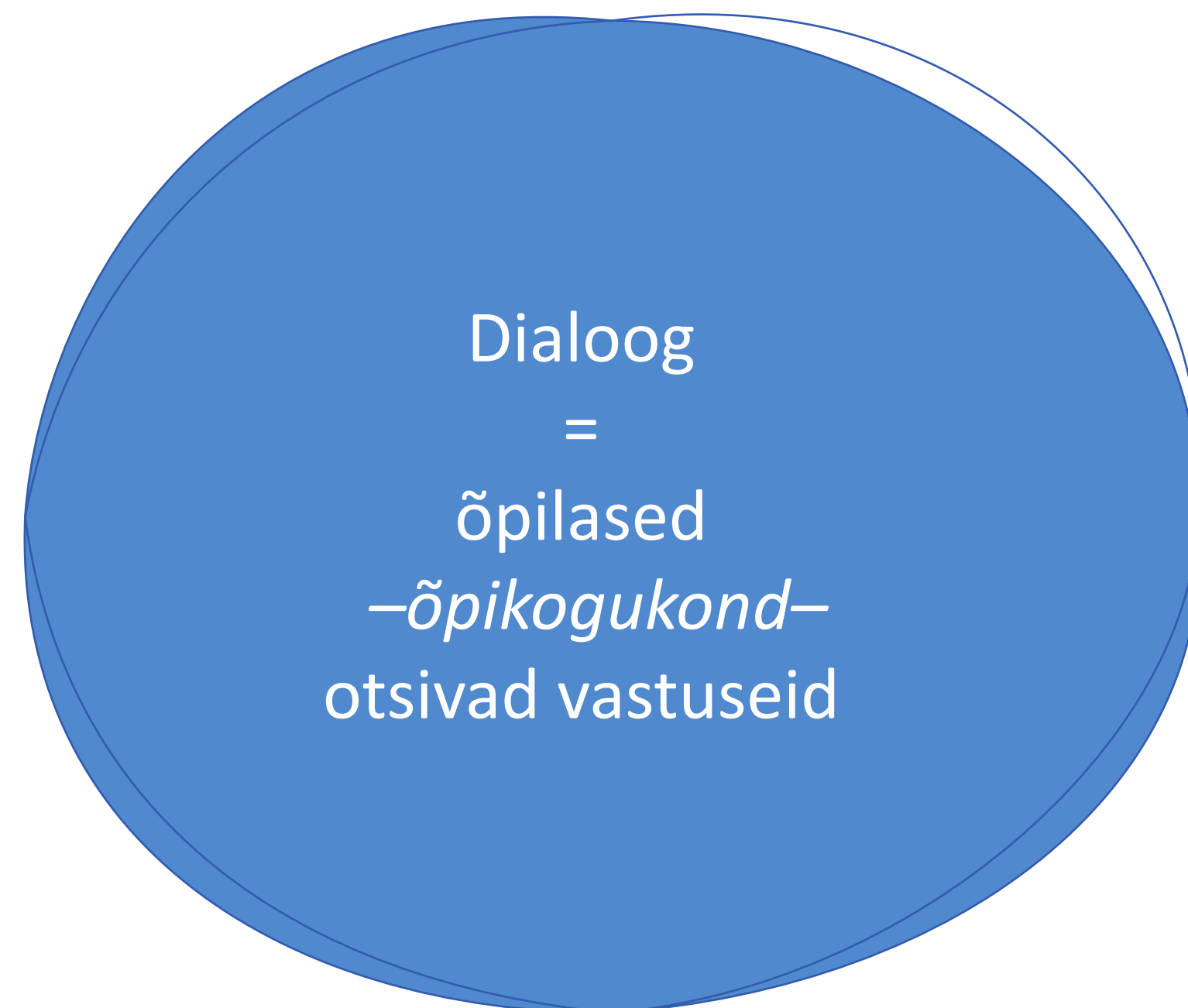
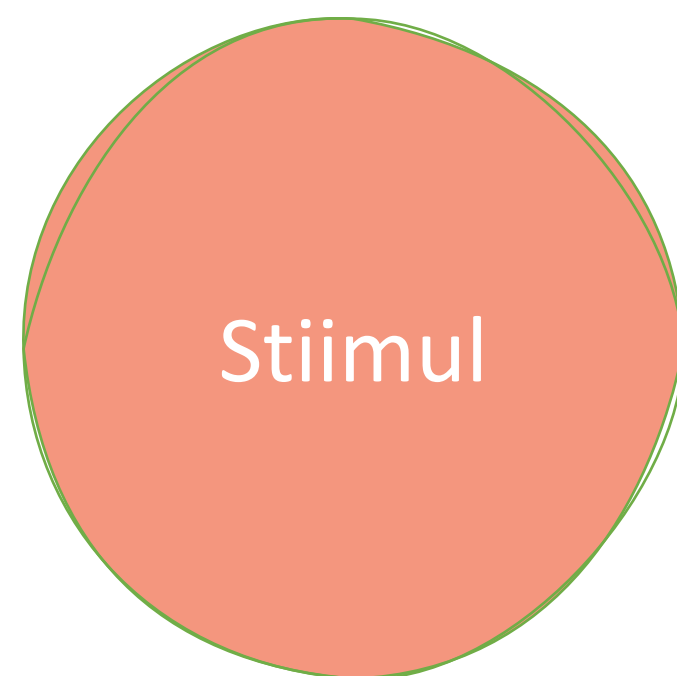
Harjuta

Aita
sõnastada!

Üldista

Tee vastuolud
nähtavaks,
märka
emotsioone

Mõttehoiakute kujundamine (üks võimalik näide)

Sokratiline dialog kui vahend
kriitilise ajaloolise mõtlemise
toetamiseks

Probleemiaken: vastuolulised ja tundlikud teemad ajaloos, kuidas leida ühist keelt?

Probleemi olemus ja selle põhjus

Probleemi tagajärg

Probleemi jätkumisel arvatav tulevik, milline võiks olla soovitatav tulevik?

Võimalikud lahendused ja nende mõju (kohalik, riiklik, üleilmne)

Meetod: arutelu ühise probleemi üle (Barton & Li-Ching Ho, 2025)

VALI TEEMA	LOO KAASAV RAAMISTIK	KAASA ÕPILASED UURIJATENA	JAGA ÕPILASED RÜHMADESSE
Päris ühiskondlik problem, mis on seotud ebavõrdsusega ja sobib õpilastele aruteluks	Too välja erinevad seisukohad, väldi vastandumist kahe vaate vahel	Palu neil teemakohta iseseisvalt uurida, kaasa materjale, mis võimaldavad empaatiat nende suhtes, keda probleemid puudutavad	Jaga igale rühmale üks alateema, mille kohta nad rohkem uurivad
HINDA IDEED Milline oleks õpilaste väljapakutud lahenduse mõju probleemile? Kuivõrd on lahendusse kaasatud vähemesindatud hääled ja vaated?	OTSIGE PRAKTILISI NÄITEID Otsige näiteid, kus on päriselulises kontekstis probleemile lahendus leitud	TUNNUSTA Erinevaid viise, kuidas õpilased panustavad arutellusse, sh luba emotsioone ja erinevaid andmekogumise viise ja andmeid	VIIGE TEGEVUSED ELLU! Otsustage, milline probleemilahenduse viis on parim ja viige see ellu.

Õpetajate tüübid tundlike ja vastuoluliste teemade õpetamisel (Kaarlõp et al., 2022, 2025)

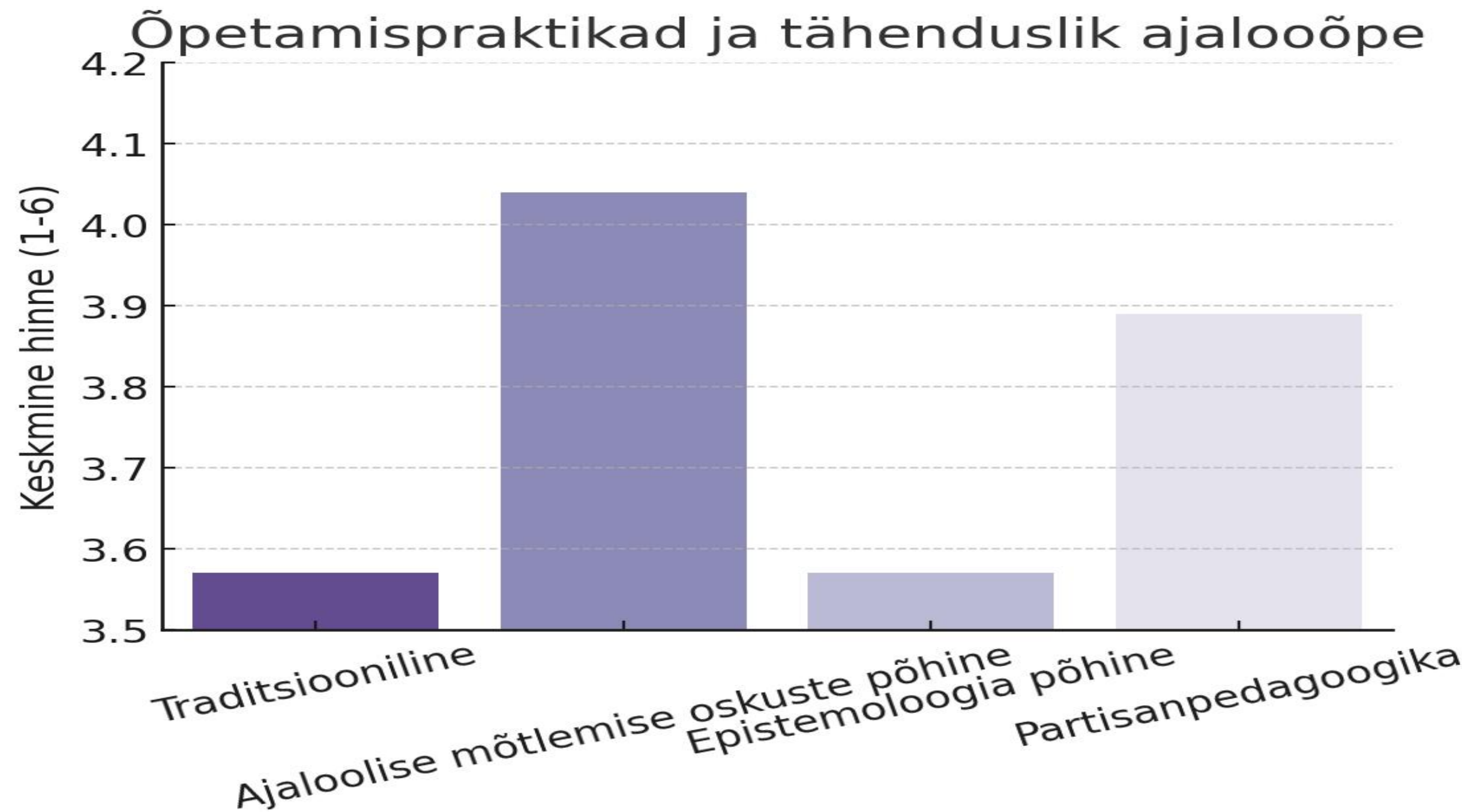
Õpetajatüübid

1. Traditsioonilised õpetajad
2. Ajaloo epistemoloogiat rõhutavad õpetajad (aga peamiselt positivistlikust vaatest), on suurepäraseid ainetundjad, aga emotsioone ei tunnista
3. Refleksiivsed ja metakognitiivsed õpetajad, lubavad emotsioone
4. Partisanpedagoogid (oma agenda, tahavad muutust iseenda väärtustest lähtuvalt)

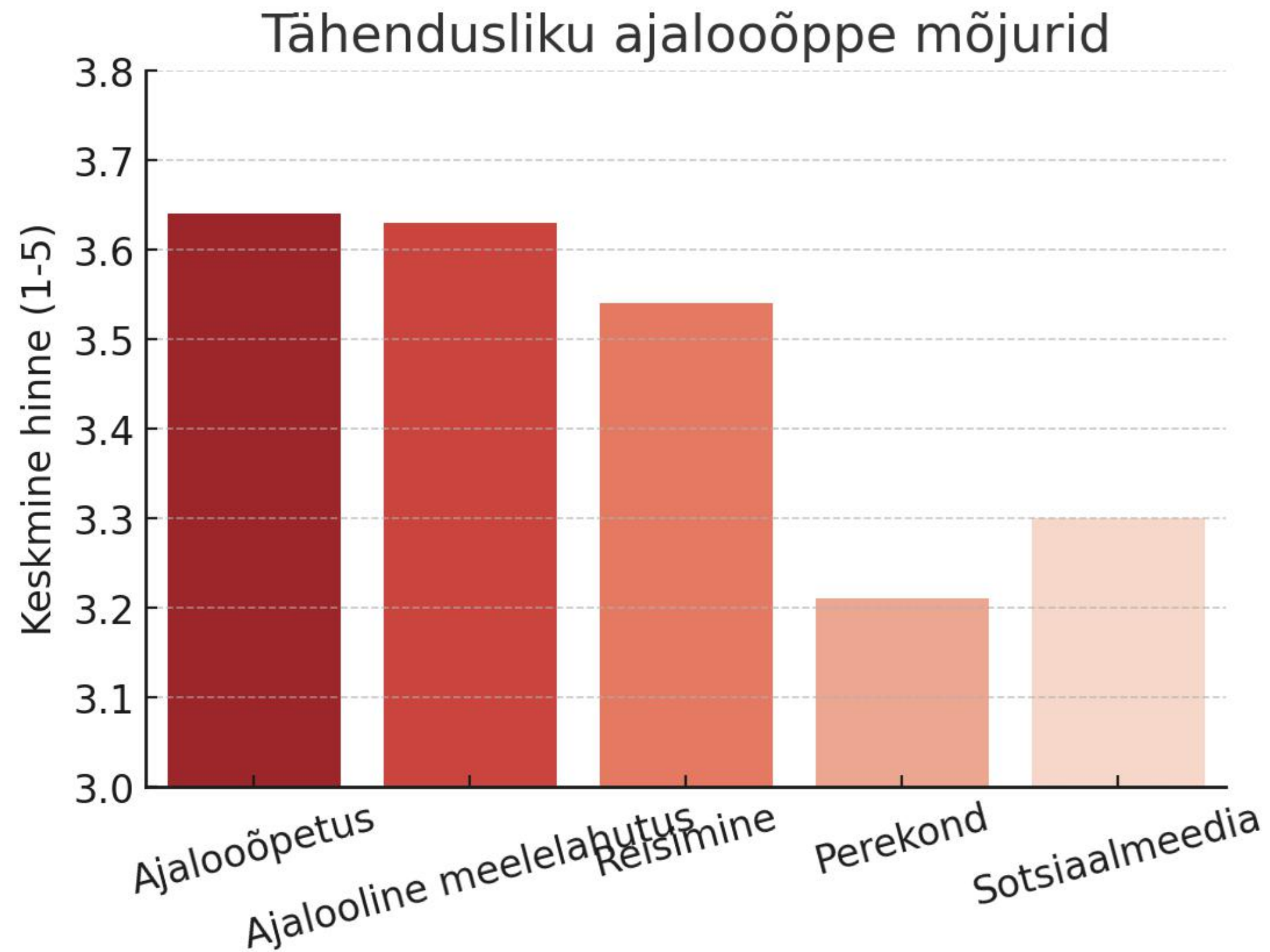
Õpetamispraktikad ja tähenduslik ajalooõpe (Kaarlõp et al, 2025)

Edukad on need, kes hoiavad klassiruumi avatuna ja toetavad refleksiooni

Oluline ka tulevikuperspektiiv, mida teadmine meiega pikas perspektiivis teeb ja millist ühiskonda kujundab.

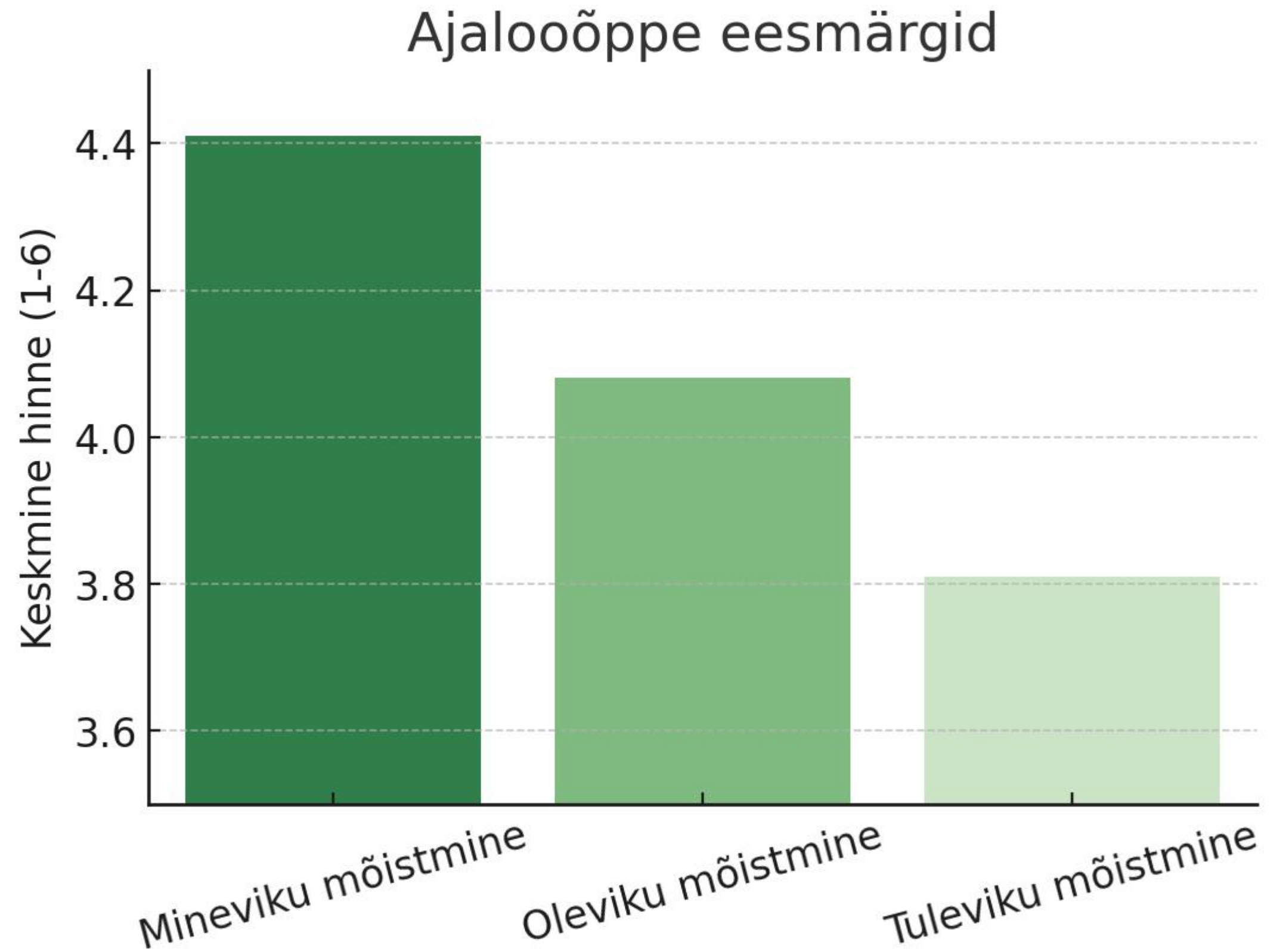
Miks on oluline kaasata teisi ajalooteadmiste allikaid peale õpiku? Õpilaste ajalooteadmiste allikad on teisenenud (Kaarlõp et al, 2025)

Ajalooõpetuse eesmärgid (õpilased) (Kaarlõp et al, 2025)

Õpilaste jaoks on eesmärgid väga minevikukesksed, aga ajalool on inimese jaoks palju tähendusi, sh seos tema teovõimelisusega olevikus ja tulevikus, seega on oluline mõtestada ajalooteadmisi laiemalt ja õpilasi võimestavalt (sh hinnata ümber limiteerivaid arusaamu, mida üks või teine grupp saab või ei saa teha)

Vaata mitmikidentiteediga õpilase lugu [siit artiklist](#)

IN LIFE YOU NEED
BOTH SUNSHINE
AND RAIN TO SEE
THE RAINBOWS

Tulevikulootus (Ho & Barton, 2024)

LOOTUS	Definitsioon	Ajaline timensioon	Skaala	Näide
Pragmaatiline lootus	Pragmaatiline lootus peegeldub arusaamas, et realistlikult on võimalik jõuda paremate tulemusteni	Lühiajaline perspektiiv, tänased võimalused parema homse loomiseks	Väikesemad probleemid (klass, kool jne)	? Põhikooli eksamid, õpetajate palgatõus
Visiooni loov lootus	Usk, et on võimalik tuua kaasa suuremaid muutusi ja strukturesemaid muutusi	Muutused võivad jääda kättesaamatuks, kuid võimalus neiks siiski on, eeldab ühiskonna teatavat ümberkorraldamist	Suuremad ühiskondlikud probleemid, idealistlikud eesmärgid Keerukam ja vähem struktureeritud	Nt kliimaõiglus

Soovituslikud käsiraamatud

1. **Projektimeetod:** <https://e-koolikott.ee/et/oppematerjal/14946-Uhiskonnaopetus-kui-uhiskonna-sidususe-toetaja-naidisprojektid>
2. **RITA-RÄNNE** Mitmeperspektiivse ajalooõpetuse metoodiline juhend (ajalooõpetuse spetsiifiline)
3. https://sisu.ut.ee/sites/default/files/ranne/files/rita_mitmeperspektiivse_ajalooõpetuse_metoodiline_juhend.pdf

v.t. nt allikakriitika küsimused (lk 13), usaldusväärse testrid: intuitsioon, autoriteet, loogika, tõendusmaterjal (lk 16), empaatia, avatar (lk 17), dilemma (lk 20), probleemiaken (lk 23), avatud klassiruumi diskussioon (lk 26), emotsioonikaardid (lk 27).

1. **Vastuoluliste teemade käsitlemine koolis (üldisem käsitlus)**
<https://www.humanrightsestonia.ee/baltikoostoo/vastuolulised-teemad/PREMS%20095616%20EST%202502%20Teaching%20Controversial%20Issues%20TXT%20A4%20veebi.pdf>

v.t. nt toolimäng (lk 38), kuum või külm (lk 42), maailmakohvik (lk 59), foorumteater (lk 61)

Kokkuvõtteks

- Õpetaja roll demokraatia hoidjana ja praktiliste kogemuste loojana
- Eesmärk: iseseisev, kriitiline mõtleja, kellel on terve minapilt
- Tööriistakast: CLIL, kultuuritundlikkus, dialoog, arutelu

Tagasivaade koolitusele

Ma olin juba kuulnud, et ...

Ma ei teadnud, et ...

Mind üllatas, et ...

Ma nõustun sellega, et ...

Ma tahaksin rohkem teada

Mulle meeldis ...

Ma ei nõustu sellega, et ...

Mulle ei meeldinud ...

Oleks hea, kui

Aitäh!

